

Автор: вчитель трудового навчання Згурівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів
Твердохліб Ігор Андрійович

Методичні матеріали до викладання варіативного модуля «Технологія плетіння з газетної лози» (10-11 класи)

Дані методичні матеріали до викладання варіативного модуля «Технологія плетіння з газетної лози» курсу «Технологія» у середній і старшій школі стануть у нагоді при формуванні його змістового наповнення - як теоретичної, так і практичної частини. Вони можуть бути використані повністю або частково – в залежності від фахової підготовленості вчителя. Виготовлення виробів з дерев'яної лози має ряд труднощів - пошук та заготівля лози займають багато часу, потребують значних фізичних зусиль, мають сезонну залежність.

Наразі з'явився альтернативний варіант – застосування газетної лози. Дана технологія викликає зацікавленість у великій кількості вчителів та учнів. Окрім того, вона може бути успішно реалізована як у класах що підлягають поділу, так і у класах, що не поділяються на групи хлопців і дівчат. Перевага цього модуля також у тому, що його засвоєння не залежить від наявності спеціальних обладнання та матеріалів. Рекомендовані інструменти та матеріали широко розповсюджені і не потребують професійних вмінь для їх використання. Використання газетних трубочок замість лози суттєво полегшує плетіння, тому такою діяльністю можна займатися навіть в початкових класах. Оволодіння цією технологією дає можливість :

- відновлювати народні традиції,
- вивчити основи лозоплетіння,
- освоїти нову техніку плетіння з газетної лози,
- проявляти свої творчі здібності.

Мої учні в даній техніці виготовляють різноманітні предмети побуту, багато з яких є авторськими. Пропоную до уваги вчителів інформацію, яка допоможе наповнити теоретичний блок модуля та декілька майстер-класів по виготовленню виробів.

Історія розвитку лозоплетіння

Плетіння з природних матеріалів, як припускають чимало дослідників належить до первісних виробів, і мабуть випереджує ткацтво та виготовлення керамічного посуду. Але якщо археологія, поки що не дає матеріалу, щоб

підтвердити першість плетіння, то етнографія деяких народів Австралії, Південно – Східної Азії, Африки та Америки засвідчує наявність плетіння при відсутності ткацтва. Логічні міркування над цією гіпотезою приводять до висновку, навивання та плетіння простіші, бо не потребують попередньої обробки сировини й особливого устаткування а тому мали виникнути найшвидше.

Найдовші археологічні пам'ятки плетіння – залишки мішків, кошиків, тарілок для хліба, накривок для кошиків і глиняного посуду знайдено в Єгипті, Месопотамії, Балканах, у Великобританії, Швеції та інших, і датуються V-IV тис. до. н. е. В неоліті практично виникли всі основні техніки плетіння: спіральна, полотняна (пряме хрестовидне плетіння), каркасна, стрічкова, тощо. Здебільшого для плетіння (спірального, полотняного) використовували м'які матеріали: солома, шувар, папірус, очерет, та інші.

Існують підстави вважати, що керамічний посуд спочатку у деяких країнах виготовляли на плетеній основі, тобто кошики для водонепроникнення обліплювали глиною. Під час випалу плетеній каркас згорав, а черепок набував необхідної міцності.

У наступні епохи бронзи та заліза плетіння не набувало принципово нових технічних досягнень. Майже всі техніки були вже відомі, й на долю наступних поколінь залишилося тільки їх відшліфувати, дбаючи про різноманітність і досконалість конструкції виробів. В Античних країнах для плетіння частіше використовували пруті дерев та кущів, їх коріння та інші матеріали. Тому тут особливо поширилася каркасна техніка плетіння а кошики різноманітного призначення і форми стали основними типологічними напрямками плетеного виробництва.

Деякі предмети з лози Античних міст Північного Причорномор'я за археологічними даними близькі формою і технікою виготовлення до виробів українського лозоплетіння XVIII – поч. XX ст; що засвідчує традиційність ремесла і вікову спадкоємність культури.

Плетення продовжувалось розвиватись у колишніх ремеслах колоніях. Плетені вироби відносились до предметів першої необхідності і виготовляли їх спеціальні майстри кошикарі, плетільники рибальських споряджень та інші.

З вербової лози плели кошики і дитячі колиски, клітки для птахів і вулики.

Плетені вироби багатьох народів позначені національною своєрідністю, використання місцевих матеріалів, улюблених технік плетіння, виготовлення відповідних типів речей. Однак через слабку тривкість природних матеріалів плетені предмети з цих віддалених часів до нас не дійшли. Існують лише різні опосередкові свідчення їх широкого застосування.

Мода на плетені вироби збереглася у продовж всього середньовіччя.

Найдавніші пам'ятки українського плетіння походять з кінця XVIII століття і початку XIX ст. і зберігаються у музеях Києва, Львова та інших міст. Важливим джерелом пізнання плетених речей початку XIX ст., зокрема особливостей їх функціонування на Західному Поділлі та в Карпатах є акварелі львівського художника Ю. Глоговського. Малюючи людей в народному одязі та побутові сцени він водночас зображав як доповнення плетені кошики, брилі, клітки.

Лозоплетіння таким чином розповсюдилось у місцевостях прилеглих до озер і річок. У Карпатах і на Поліссі сировиною для плетіння з народних матеріалів були коріння сосни, гілки ліщини тощо.

Найбільші центри плетіння зосереджені у тодішніх Київській, Чернігівській, Полтавській, Волинській губерніях та на Галичині.

Розвитку промислу плетіння з природних матеріалів сприяли засновані у 80-х роках XIX ст., школи і навчальні майстерні. Одна з перших таких шкіл виникла у 1879 році у с. Нижнів (тепер село у Тлумацькому районі) у 1891 році в місті Сторожинець на Буковині.

Кошикове ремесло було одним з самих розповсюджених промислів Росії на Україні. Крім Підмосков'я великими центрами кошикового ремесла були Костромська, Ярославська, Іванівська, Казанська, Володимирська, Оренбургська а також Чернігівська, Київська, Харківська, Волинська та інші губернії. Йшли роки, цей промисел поступово втрачав своє значення.

В теперішній час далеко за межами України відома продукція Чернігівської фабрики лозових виробів. Підтримують і розвивають традиції промислового лозоплетіння Боромленська фабрика "Лоза" на Сумщині, Великобагачанська фабрика "Веснянка" на Полтавщині, Корсунь-Шевченківська фабрика "Корсунчанка" на Чернігівщині, Ратківська фабрика "Веснянка" на Волині, завод "Маяк" на Хмельниччині, Хустська фабрика "Нарциз" на Закарпатті та багато інших.

Художнє плетіння з лози (як і з рогози та соломи) має свої регіональні особливості. Механізмом збереження та трансформації регіональних особливостей виступає художня традиція, яка з покоління в покоління передавала художньо-технічні прийоми, навички, ремісничу технологічну майстерність.

Виявлення регіональної картини розвитку плетіння утруднюється такими трьома факторами:

- регіональні особливості нашого нового й новітнього плетіння з рослинних матеріалів меншою мірою зумовлені місцевими традиціями, порівняно з іншими давно і широко вкоріненими видами народного мистецтва;
- нерівномірне поширення даного виду художнього ремесла, значно більше в умовах довгого панування напівнатурального господарства (Карпати, Полісся) та порівняно менше в промислово розвинених областях південно-східної України;
- невідповідність історико-культурного районування та сучасного адміністративного розподілу.

На Придніпров'ї та Слобожанщині розвинені всі різновиди плетіння з лози, рогози та соломи, документальні свідчення про їх високий функціональний та естетичний рівень сягають середини XIX ст. Тоді ж поруч із кустарним

виготовленням виробів почався процес організації ремісничих навчальних закладів і організованого збуту.

Високорозвинене народне плетіння Північного Заходу України меншою мірою зазнало впливу навчальних закладів, скупників і фабричних форм виробництва, порівняно з Придніпров'ям та Слобожанщиною. Із великих підприємств відома тільки фабрика в Полонному.

На Поділлі та Півдні України плетіння з рослинних матеріалів розвинуте сьогодні порівняно менше, ніж у східних та західних областях. Тут немає великих підприємств, подібних до лозоплетільних фабрик Чернігова, Боромлі на Сумщині чи Полонного на Волині. Як і сто років тому на Поділлі переважають вироби з рогами.

В низинних районах Карпатських областей лозо- та коренеплетіння розвинуте більше, ніж у гірських районах. Найбільш економічно доцільною галуззю є лозовий промисел Закарпаття, де в останні десятиліття спостерігається низький рівень зайнятості населення. Одним з найдавніших і найпродуктивніших центрів плетіння є с. Іза Хустського району. Основними продуктами виготовлення є кошики, що визначаються тут найбільшою варіантністю функціонально-художніх типів і їх місцевих назв.

Порівняно з Західною Європою, меншою в усіх регіонах України була роль навчальних осередків і зовсім не сформувалися спеціалізовані музеї лозоплетіння. З одного боку, це загальмувало процес розвитку, технічного та художнього вдосконалення галузі, зумовило впродовж ХХ ст. її низький престиж і довге невизнання в якості повноцінного різновиду декоративно-вжиткового мистецтва. З другого боку – посилило фольклоризацію, місцеву самотність, завдяки якій українське плетіння сьогодні можна значною мірою вважати органічною складовою традиційного народного мистецтва.

Народне декоративне мистецтво плетіння – своєрідне художнє явище українського народного мистецтва. Загальною художньою основою його служить розумне співвідношення традицій і новаторства, колективності та індивідуальності в творчому процесі. В ньому все відмічено печаттю доцільності, життєвої мудрості. Народне мистецтво плетіння характеризується вивіреністю, чіткістю і бездоганною досконалістю. Це результат праці багатьох поколінь, художня традиція, що увібрала в себе досвід минулого.

Інструменти та матеріали

Для виготовлення виробів з газетної лози необхідно:

- рівний стіл або парта
- ножиці
- ніж для розрізання газет на смуги
- клей ПВА
- газети
- зубочистки
- фарби та лаки

Підготовка до роботи

Для виготовлення виробів можна використовувати будь-які газети. Дуже важливим для полегшення роботи та якості майбутніх виробів є їх правильне нарізання на смужки з обов'язковим урахуванням напрямку волокон. Для того щоб визначити у якому напрямку потрібно різати, потрібно взяти край газети і спробувати її скрутити. В одному напрямку вона буде легко скручуватись, а в іншому - ламатись і розриватись. Скласти газету потрібно вздовж того напрямку де газета легко скручується. Ширина нарізаних смужок близько 10 см.

Підготовка газетної лози

Виготовлення штучних квітів

Фото №1

Фото №2

Фото №3

Фото №4

Фото №5

Фото №6

Фото №7

Фото №8

Фото №9

Φοτο Νο10

Φοτο Νο11

Φοτο Νο12

Φοτο Νο13

Φοτο Νο14

Φοτο Νο15

Φοτο Νο16

Φοτο Νο17

Φοτο Νο18

Φοτο Νο19

Φοτο Νο20

Φοτο Νο21

Φοτο №22

Φοτο №23

Φοτο №24

Φοτο №25

Φοτο №26

Φοτο №27

Φοτο №28

Φοτο №29

Φοτο №30

Φοτο №31

Φοτο №32

Φοτο №33

Φοτο №34

Φοτο №35

Φοτο №36

Φοτο №37

Φοτο №38

Φοτο №39

Φοτο №40

Φοτο №41

Φοτο №42

Φοτο №43

Φοτο №44

Φοτο №45

Фото №46

Фото №47

Фото №48

Технологія виготовлення метелика

Фото №1

Фото №2

Фото №3

Фото №4

Фото №5

Фото №6

Φοτο Νο7

Φοτο Νο8

Φοτο Νο9

Φοτο Νο10

Φοτο Νο11

Φοτο Νο12

Φοτο Νο13

Φοτο Νο14

Φοτο Νο15

Φοτο Νο16

Φοτο Νο17

Φοτο Νο18

Фото №19

Фото №20

Фото №21

Фото №22

Фото №23

Фото №24

Технологія виготовлення рибки

Фото №1

Фото №2

Фото №3

Φοτο №4

Φοτο №5

Φοτο №6

Φοτο №7

Φοτο №8

Φοτο №9

Φοτο №10

Φοτο №11

Φοτο №12

Φοτο №13

Φοτο №14

Φοτο №15

Фото №16

Фото №17

Фото №18

Фото №19

Фото №20

Фото №21

Фото №22

Фото №23

Фото №24

Використана література

1. Наталья Толмачева. Плетение из лозы. - М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА. – 120с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. - Київ: Оберіг, 1993. - 590 с.
3. Стегенко А. Ф. Виготовлення плетених виробів. 1991р.

Інтернет-ресурси

1. http://zabahanka.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=90:korzynkzhazet&catid=4:2009-06-01-20-50-00&Itemid=5